

Загальносвітовий контекст освіти

Система підготовки вчителя початкової школи в університетах Канади

Любов НОС,

викладач англійської мови Педагогічного коледжу Львівського національного університету імені Івана Франка

XXI століття потребує нової генерації вчителів, здатних забезпечити підрастаюче покоління якісними знаннями, сформувати творчу особистість, готову до розбудови суспільства. У цих умовах актуалізується проблема підвищення якості освіти в навчальних закладах, що здійснюють підготовку вчителів. У вищій педагогічній школі України посилиється увага до міжнародної співпраці в галузі педагогічної освіти, до порівняльно-педагогічних досліджень із проблем підготовки вчителів. Вивчення досвіду Канади з цього питання та пошук шляхів творчого використання прогресивних ідей сприятимуть удосконаленню системи підготовки педагогічних кадрів України та адаптації до вимог міжнародного освітнього простору.

Основні напрями і тенденції розвитку системи вищої педагогічної освіти в Канаді привертають увагу багатьох науковців. Окремі історичні аспекти розвитку педагогічної освіти в цій країні висвітлено в працях українських дослідників І.Гушлевської, Л.Карпинської, М.Левченко, Н.Муқан, С.Романюк, І.Руснака. Загальні питання канадської системи освіти, особливості професійної підготовки майбутніх учителів загальноосвітніх шкіл в університетах Канади, діяльність освітніх структур досліджували Н.Видишко, Г.Воронка, І.Гушлевська, Л.Карпинська, М.Лещенко, Н.Муқан, В.Павлюк, Н.Радомська, С.Романюк. Полікультурна освіта розглядається у працях таких вітчизняних та зарубіжних дослідників, як Л.Голік, Т.Клинченко, М.Красовицький, В.Кузьменко, Л.Гончаренко, О.Джуринський, Л.Волосович, І.Балицька, І.Майорова, Д.Бенкс, Р.Гош, М.Беннет, К.Кортес, Н.Терроу та ін.

Водночас наукові підходи щодо професійної підготовки педагогів до навчання і виховання молодших школярів у системі освіти Канади недостатньо досліджені. У зв'язку з цим мета статті полягає у виявленні особливостей розвитку системи підготовки вчителів початкової школи в університетах Канади.

Для всебічного вивчення проблеми підготовки вчителів початкової школи вважаємо за доцільне передусім проаналізувати систему вищої освіти Канади. Згідно з Конституційним актом 1867 р., питання освіти (стаття 93) є компетенцією тільки провінційних законодавчих і виконавчих органів влади. Хоча системи освіти окремих провінцій подібні

між собою, між ними є суттєві відмінності, зумовлені географічними особливостями, національним складом населення і культурно-історичними традиціями, що склалися поетапно. Незважаючи на те, що частину суспільних пріоритетів було успадковано від США та Великої Британії, у цій країні впродовж кількох поколінь сформувалися свої цінності [3].

Варто зазначити, що у Канаді вища педагогічна освіта, як і в багатьох інших країнах світу, складається з трьох рівнів:

– **початкової вищої** (Undergraduate) із присвоєнням ступеня бакалавра й тривалістю навчання не менш як три роки. Цей диплом має два підрівні – *звичайний* (general or pass bachelors' degree) і з *відзнакою* (honours degree), отримання якого потребує додаткового року навчання. (Диплом з відзнакою відкриває шлях до магістерської програми);

– **магістерських програм** (Graduate) із тривалістю навчання один-два роки. (Отримання диплома магістра є передумовою доступу до підготовки і захисту дисертації на звання «доктора»);

– **докторантури** (Postgraduate) із присвоєнням ступеня доктора філософії (Ph.D.) і тривалістю навчання чотири роки [2].

Прогресивним у педагогічній освіті цієї країни вважаємо те, що підготовка вчителів початкової школи здійснюється на базі університетів на факультетах освіти. У 70-х роках ХХ ст. у процесі реформування освітньої галузі відповідальність за підготовку вчителів було покладено на університети, які

укладали навчальні програми, що доповнювалися проходженням практики в школах та громадах. До реформи вчителів готували нормальні школи, які були під безпосереднім контролем Міністерства освіти [5].

Термін «нормальна школа» був запозичений з французької мови (*école normale*) на початку XIX ст. Відповідно до тлумачення в Оксфордському словнику англійської мови, нормальні школи в Сполучених Штатах і Канаді готували вчителів для початкової школи, тоді як у Європі вони здійснювали підготовку педагогів для початкової, середньої та вищої школи. Завдання нормальної школи полягало в тому, щоб встановити стандарти чи норми (norms) для «вчителювання». На сучасному етапі термін «нормальні школи» не вживається, оскільки ці заклади називаються тепер коледжами для вчителів. У Канаді вони увійшли до складу університетів як факультети освіти [6].

Проаналізуємо умови вступу до канадського університету за програмою бакалавра. Вивчені нами джерела свідчать, що кожен університет визначає самостійно базові вимоги до абітурієнтів, хоча здебільшого вони однакові й можуть включати лише певні додаткові умови.

Аналіз офіційних документів декількох навчальних закладів провінцій Онтаріо, Британська Колумбія, Альберта показав, що прийом абітурієнтів на відділення початкової освіти базується на таких критеріях:

1) наявність диплома про завершення середньої школи або вищого навчального закладу (університету, коледжу), який має бути надісланий до приймальної комісії на визначений термін;

2) володіння англійською мовою. За програмою бакалавра вимагається досконале володіння чотирма видами мовленнєвої діяльності (читання, письмо, розмовне мовлення та аудіювання);

3) досвід роботи з дітьми молодшого шкільного віку (у школі як волонтер чи асистент, заняття з дітьми танцями, спортом чи робота консультантом у літньому таборі, робота в громадських організаціях). До уваги береться не тільки досвід роботи в школі, але і в інших місцях, навіть у міжнародних структурах, що дає змогу краще підготуватися до майбутньої професії. Наголосимо, що для здобуття ступеня бакалавра освіти за спеціальністю «Вчитель початкової школи» обов'язково вимагається робота з групою дітей молодшого шкільного віку, а не індивідуальна робота з окремими дітьми;

4) написання короткого есе (300–500 слів), в якому необхідно описати свій досвід роботи з дітьми та те, як він вплине на подальшу діяльність. Оцінюється відповідність написаного стилістичним і граматичним нормам англійської писемної мови.

Вступники також подають дві рекомендації-характеристики від тих осіб, котрі можуть засвідчити їхній досвід роботи з дітьми.

Оцінювання інформації, поданої вступниками, є невід'ємною частиною процесу відбору

факультетом, до якого залучені досвідчені педагоги. Наявність досвіду роботи з дітьми та оцінювання характеру і якостей є основними критеріями відбору. Перевага надається вступникам, у характеристиках яких відображені якості, притаманні вчителю: мотивація до викладання в початковій школі, ентузіазм, лідерський потенціал, надійність, ініціативність, гнучкість і здатність до адаптації, навички усного та писемного спілкування, здатність злагоджено взаємодіяти з дітьми та/або молоддю і дорослими, виявляти проблеми і знаходити можливі рішення [8; 10].

Отже, факультети освіти університетів Канади приділяють велику увагу прийому абітурієнтів на відділення початкової освіти. Критерії відбору виважені й чіткі, обов'язковою умовою для вступу є наявність повної середньої освіти. Від майбутніх студентів вимагається аргументація обрання професії вчителя початкової школи. На основі письмової роботи приймається рішення щодо особистісних якостей студента та його володіння навичками писемного мовлення. За результатами характеристик та співбесіди з кандидатами на вступ викладачі можуть об'єктивно оцінити їхні здібності та нахили, визначити їхню спроможність викладати у початковій школі. Такий підхід, на нашу думку, дає змогу провести якісний відбір абітурієнтів, що унеможливує відрахування студентів з навчального закладу та сприяє запобіганню різним нестандартним ситуаціям під час виконання майбутніми вчителями своїх професійних обов'язків.

Наше дослідження показало, що хоча у Канаді високі вимоги до вступників, у цій країні не стикаються з проблемою пошуку та агітації майбутніх учителів. Державна політика спрямована на позитивне сприйняття професії вчителя та підвищення її престижу в суспільстві. Оплата праці вчителів не менша, ніж інших державних службовців [5].

У Канаді функціонують різноманітні програми підготовки вчителів, багато з яких зазнають швидких змін у відповідь на вимоги сучасного суспільства до підготовки фахівців. Більш ніж 55 університетів готують близько 18 тисяч майбутніх учителів щорічно. На рівні провінцій систематично проводяться дослідження з аналізу програм, хоча в Канаді немає єдиних державних вимог щодо структури чи змісту програм підготовки вчителя [4].

Аналіз джерельної бази показує, що в Канаді є дві основні моделі підготовки вчителя: послідовна (*the consecutive*) та одночасна (*concurrent*), які завершуються отриманням ступеня бакалавра. Послідовні програми обирають ті абітурієнти, котрі вже закінчили навчальний заклад, отримавши ступінь бакалавра (наприклад бакалавра гуманітарних наук). Ступінь бакалавра освіти (*B. Ed.*) здобувається як друга освіта. За цією програмою можуть навчатися кандидати різного віку, з різним досвідом та ті, котрі вже мають певну кваліфікацію і хочуть оволодіти професією вчителя. Залежно від університету, програма триває від восьми місяців до двох

років. Однією з найбільш серйозних проблем цієї моделі науковці вважають проходження інтенсивного курсу за короткий період (в Онтаріо, скажімо, пропонують восьмимісячну програму). Не можемо не погодитися з думкою Т.Рассела, С.Макферсона і А.Мартіна, котрі вважають, що для розвитку практичних навичок та вмінь учителя потрібно більше часу, ніж пропонується у програмі. Іншою причиною, що викликає стурбованість науковців, є обмеження «глибини і широти тем», які розглядаються [7].

На нашу думку, вчитель початкової школи потребує глибоких знань з методики навчання дисциплін початкової освіти, педагогіки, дитячої психології. Це ті знання, що мають бути покладені в основу підготовки вчителя. Крім того, вчителю-початківцю необхідно оволодіти комунікативними навичками, оскільки йому доведеться налагоджувати стосунки з учнями, їхніми батьками, колегами. Зрозуміло, що відведеного часу зовсім недостатньо для підготовки кваліфікованого вчителя. Хоча, з іншого боку, людина, яка помилилася у своєму виборі професії і через певний період часу зрозуміла, що її покликання – бути вчителем, може завжди здобути педагогічну освіту, навіть у дорослому віці, за скороченою програмою та працювати у школі.

Одночасна програма на університетському рівні зазвичай охоплює чотири–шість років навчання. Кандидати можуть вступати на перший курс університету відразу після завершення повної середньої освіти. Випускники отримують ступінь бакалавра освіти одночасно з іншим дипломом (наприклад бакалавра природничих наук). Перевага одночасних програм у тому, що кандидати вже на початку навчання визначаються зі своєю майбутньою професією. Студенти отримують академічні знання й одночасно здобувають фах учителя [5].

Вважаємо, що одночасні програми спрямовані на оволодіння студентами глибокими знаннями та на підготовку до здійснення навчального процесу в школі на високому рівні. За такий період можна досконало підготувати фахівців та озброїти їх новими підходами й сучасними технологіями організації навчання. Доцільність такої підготовки майбутніх учителів підтверджується у багатьох країнах Європи, а також в Україні.

Отримання ступеня бакалавра в Канаді вважається базовою підготовкою для вчителя, достатньою для того, щоб викладати у школі. Водночас зазначимо, що поряд з цими моделями заслуговує на увагу підготовка студентів у магістратурі (Graduate). Програми розраховані приблизно на два роки і передбачають два види дипломних робіт і переддипломну практику. За цими програмами здійснюється підготовка висококваліфікованих фахівців, які можуть отримати додаткову спеціалізацію, а також консультантів.

Як стверджують Р.Крокер і Д.Діббон, програми підготовки вчителів у різних провінціях Канади помітно відрізняються за структурою і тривалістю. Більшість випускників педагогічної освіти надає

перевагу послідовним програмам. Ці науковці констатують, що директори шкіл і викладачі університетів зазвичай вважають, що вчителі початкової школи повинні бути підготовлені за паралельними програмами, як універсали (generalists) [4].

Ми погоджуємось із висновками канадських вчених про те, що вчителі початкової школи потребують більше часу на підготовку, що пояснюється специфікою роботи з дітьми молодшого шкільного віку, а також особливостями структури навчального плану. Адже студенти мають передусім добре оволодіти знаннями з предметів, передбачених навчальними програмами початкової школи, ознайомитися з методикою викладання цих дисциплін, вивчити психолого-педагогічний компонент програм, методи та технології навчання. Для канадського вчителя важливо оволодіти знаннями та навичками, необхідними для того, щоб працювати в умовах полікультурного середовища, з огляду на посилення міграційних процесів у цій країні.

Завершення університетської програми у Канаді – це тільки перший крок до майбутньої професійної діяльності. Всі випускники повинні отримати спеціальний сертифікат на право працювати в школі, який у більшості провінцій видають місцеві уряди. У провінціях Онтаріо та Британська Колумбія сертифікати видають Колегії вчителів – спеціальні органи, що опікуються проблемами професійної діяльності вчительства [1, с. 167].

Канадські науковці вважають базову підготовку вчителів в університеті лише частиною неперервного професійного навчання. У навчальному закладі вони отримують базові знання, навички і вміння, які допоможуть їм у майбутньому глибоко усвідомити навчальний процес у школі. Для підтримки молодих педагогів під час наступного етапу професійного становлення більшість провінцій запроваджує вступні програми для вчителів, які працюють перший рік. Ці програми передбачають адаптацію молодих спеціалістів до умов школи та наставництво більш досвідчених колег.

Базова підготовка вчителя початкової школи у Канаді регулюється провінційним урядом, акредитованими установами та університетами. Провінційні органи влади, відповідно до законодавства, обґрунтовують вимоги до змісту педагогічної освіти. Зазвичай він охоплює вивчення навчальних програм початкової школи, педагогічний компонент, практику в школах, загальний розвиток дитини, законодавство і соціальні питання. Урядові структури також забезпечують фінансування педагогічної освіти, яке виділяється для ВНЗ. Зазначимо, що у кожній провінції вироблено свої підходи до організації фінансування. В одних провінціях кошти надходять безпосередньо в університети, в інших – фінансуються окремі цільові програми, призначені для вчителів. Плата за навчання на факультетах освіти коливається від 2 (у Квебеку) до 10 (у Британській Колумбії) тисяч доларів на рік, залежно від програми та провінції [5].

Винятково важливу роль у професійній діяльності вчителів відіграють шкільні ради. Вони здійснюють функції, пов'язані з обґрунтуванням вимог до майбутніх вчителів, а також функції прийому вчителів на роботу, оцінювання їхньої діяльності та проведення переговорів для укладання колективних угод щодо оплати та умов праці. Окрім того, шкільні ради планують бюджети шкіл, запроваджують навчальні програми і затверджують шкільний розклад.

У системі підготовки вчителів Канади особливе значення надається Асоціаціям вчителів. Для прикладу, Асоціація вчителів провінції Нанавут організувала Комітет професійного удосконалення, який встановлює всі правила й процедури, пов'язані з професійним розвитком учителів початкових класів. Комітет також надає фінансову допомогу для проходження курсів в університеті. Кожен член Асоціації має право використати 5 днів у навчальному році для вдосконалення свого професійного розвитку [8].

За висновком Дж.Лаенза, асоціації відіграють велику роль не тільки у професійному зростанні педагогів, але й впливають на вдосконалення підготовки майбутніх вчителів до педагогічної діяльності, оскільки вони причетні до шкільної практики студентів [1, с. 168].

Отже, у Канаді склалася система підготовки вчителів початкової школи, яка має свої особливості у кожній провінції. Урядові освітні установи створюють умови для якісної підготовки майбутніх фахівців та забезпечують можливості для професійного розвитку освітян.

У подальшому плануємо проаналізувати готовність майбутніх педагогів Канади до інноваційної діяльності.

Література

1. *Лаенз Дж.* Система професійної підготовки учителів у Канаді / Дж. Лаенз // Освіта і управління. – 1997. – Т.1. – №4. – С.163–169.
2. *Система* освіти в Канаді [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://ed.net.ua/canada/edu_sys.htm
3. *Bezeau Lawrence M.* Educational Administration for Canadian Teachers (seventh edition) 2007 [Електрон. ресурс] / Lawrence M. Bezeau; University of New Brunswick. – Режим доступу: <http://www.unb.ca/education/bezeau/eact/eact.html>
4. *Crocker R.* Teacher Education in Canada [Електрон. ресурс]: Society for the Advancement of Excellence in Education (SAEE) / R.Crocker, D.Dibbon. – Режим доступу: http://saee.ca/upload/Teacher_Education_in_Canada.pdf
5. *Gambhir M.* Characterizing Initial Teacher Education in Canada: Themes and Issues [Електрон. ресурс]: The International Alliance of Leading Education Institutes / M.Gambhir, K.Broad, M.Ewans, J.Gaskel. – Режим доступу: <http://www.intlalliance.org/Canada>
6. *Normal School* [Електрон. ресурс] // Wikipedia. The Free Encyclopedia. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Normal_school
7. *Russel T.* Coherence and collaboration in teacher education reform / T.Russel, S.McPherson, A.Martin // Canadian Journal of Education. – 26(1). – p. 17–55.
8. *Teacher Education Program (ETEP)* [Електрон. ресурс]: The University of British Columbia. – Режим доступу: <http://www.calendar.ubc.ca/okanagan/index.cfm?-tree=18,284,838,975>
9. *The Education System in Canada – Facing the Challenges of the Twenty – First Century.* The Council of Ministers of Education. Reports for Canada, 2008 [Електрон. ресурс] / International Bureau of Education. – Режим доступу: http://www.ibe.unesco.org/National_Reports/ICE_2008/canada_NR08_en.pdf-25/01/2010
10. *University of Alberta.* Elementary Education Route [Електрон. ресурс] / University of Alberta. – Режим доступу: www.registar.ualberta.ca/calendar/Underground/education/Programs/

Анотації

Любов НОС

Система підготовки вчителя початкової школи в університетах Канади

У статті розглянуто особливості системи підготовки вчителів початкової школи у Канаді. Зокрема, проаналізовано умови вступу до канадських університетів на факультети освіти. Описано програми підготовки вчителів початкової школи, висвітлено роль шкільних рад, Асоціацій вчителів у професійному становленні педагогів.

Ключові слова: навчальні програми, факультет освіти, сертифікати, шкільні ради, Асоціації вчителів.

Любов НОС

Система підготовки учителя початкової школи в університетах Канади

В статье рассмотрены особенности системы подготовки учителей начальной школы в Канаде. В частности, проанализированы условия поступления в канадские университеты на факультеты образования. Описаны программы подготовки учителей начальной школы, раскрыта роль школьных советов, Ассоциаций учителей в профессиональном становлении педагогов.

Ключевые слова: образовательные программы, факультет образования, сертификаты, школьные советы, Ассоциации учителей.

Lyubov NOS

The system of training a primary school teacher in the universities of Canada

The article considers the features of the system of training of primary school teachers in Canada. In particular, admission requirements to faculties of education of Canadian universities are analyzed. The primary school teachers training programs are described. The role of school boards, Associations of teachers in the professional formation of teachers is treated.

Keywords: education programs, faculty of education, certificates, school boards, Associations of teachers.